

ג. זמן קרית שמע דערבית (ב.-ב):

1. תוספות ד"ה מאימתי "לכן פי' ר"ת...אלא פרשה ראשונה" (ב.)
2. חידושי הרשב"א ד"ה והקשו בתוספות (ב.)
3. תוספות ד"ה אמר ליה ר' יהודה והלא כהנים (ב):
4. גמרא תנא היכא קאי...אמר מר משעה" (ב.-ב):
5. גמרא "אמר מר משעה שהכהנים...מאוחר שמע מינה" עם רש"י (ב):
6. חידושי הרשב"א ד"ה רבי אחאי (ב):
7. תוספות ד"ה ואי ס"ד (ב):
8. חידושי הרשב"א ד"ה רבי חנינא היינו רבי אליעזר (ב):
9. רבינו יונה ד"ה ואע"פ שאין ראייה (א):
10. תלמוד ירושלמי ברכות פ"א ה"א "ספק התפלל...והיום מלאכה"
11. ר"י מלוניל ד"ה ת"ר מאימתי (בקובץ א. על דפי הר"י"ף)
12. רמב"ם קריאת שמע א: א:
13. מרדכי ברכות סימן א'
14. תוספות ד"ה דרב צלי (כז).

2. חידושי הרשב"א ד"ה והקשו בתוספות (ב):

והקשו בתוס' לדברי ר"ת ז"ל מדפריך לקמן ר' יהודה לר' מאיר והלא כהנים מבעוד יום טובלין אדרבה ליקשי איהו לנפשיה שהרי קורין אותה לדבריו מפלג המנחה ואילך שהוא יום גדול, ודחקו עצמן בקושיא זו דלטעמיה מקשי ליה כלומר לדידך דסבירא לך כרבנן דפליגי עלאי ואמרי תפלת המנחה עד הערב אי"כ לא קרינא בשכבך עד לאחר חשיכה והלא כהנים טובלין מבעוד יום, ואינו נראה כלל דהא ודאי לר"י אע"פ שאינו מתפלל תפלת המנחה מפלג המנחה ואילך לא מפני שהוא לילה קאמר אלא משום דתפלות כנגד תמידין תקנום ותמיד של בין הערבים היה קרב והולך עד פלג המנחה ומשום הכי תפלת המנחה שהיא כנגדה אינה אלא עד אותו זמן, ומשם ואילך ראוי לתפלת הערב מפני איברים ופדרים שקרבין והולכין אבל ודאי אינו לילה, ותדע לך שהרי עדיין השמש על הארץ כדי מהלך שתות המיל והיאך הוא לילה וזמן שכיבה, ועוד שהרי לר"י בין השמשות אינו אלא שני חלקי מיל סמוך לצאת הכוכבים וקודם הזמן הזה כהנים טובלים בו ויום הוא ופלג המנחה קודם ליציאת הכוכבים מהלך ארבעת מילין ושתות, וכיון שכן היאך אפשר שקורא בו לר"י, ולכשתמצא לומר דאין ה"י דכל שעבר זמן תפלת המנחה הוי זמן שכיבה ואע"ג דאכתי יממא הוא ובשכבך כתיב לומר דבזמן שכיבה תלא רחמנא, אי"כ מאי קא פריך לר"מ והלא כהנים מבעוד יום הן טובלין דילמא אע"ג דמבעוד יום הם טובלין מאותה שעה ואילך זמן שכיבה הוי לר"מ,

6. חידושי הרשב"א ד"ה רבי אחאי (ב):

רבי אחאי ואמרי לה רבי אחא אומר משעה שבני אדם נכנסים להסב, פי' רש"י ז"ל אית דאמרי בחול ואית דאמרי בשבת, ובודאי משמע כפירוש הראשון דהא כיון דאסיקנא הכא דשיעורא דעני לחוד ודכהן לחוד מסתמא נראה דהדרין למאי דסבירא לן מעיקרא דעני ובני אדם בערבי שבתות חד שיעורא אית להו וכיון שכן רבי אחאי היינו ר' חנינא, אלא דמשעה שבני אדם נכנסין להסב בימות החול קאמר והן מתאחרים יותר.

8. חידושי הרשב"א ד"ה רבי חנינא היינו רבי אליעזר (ב):

רבי חנינא היינו רבי אליעזר, פי' בתוספות משום דלא מסתברא לחלוק בשיעורא בזמן שכיבה קודם צאת הכוכבים, אבל בפירושי ר' האי גאון ז"ל [כתב] משום דחלוקתן של הני רבנן דנחלקו בברייתא כל חדא וחדא תלויה בדבר דרבי אליעזר דאמר משעה שקדש היום סבר ובא השמש ביאת שמשו, דהיינו תחלת השקיעה ומאי וטהר וטהר גברא, ור' יהושע סבר ביאת אורו הוא ומאי וטהר וטהר יומא, ואין ביניהם שעה שאפשר להיות שיעור אחר אלא ר"מ דיהיב שיעורא קודם שיעורא דר' יהושע כשיעור טבילה, ור' חנינא אמר דלא תלין שיעורא בתחלת הלילה אלא שעת שכיבה ואין דרכן של בני אדם לישכב בתחלת הלילה אלא משעה שהעני נכנס לאכול פתו לאחר שמספר עם שכניו, ורבי אחא משעה שבני אדם נכנסין להסב שהוא מאוחר יותר לפי שמספרין בתחלת הלילה ברחוב העיר על פתחיהן זה עם זה, וכיון שכן אי שיעורא דרבי חנינא קודם לשיעורא דרבי יהושע אין לך שיעור אחר לתלות בו אלא שיעורא דרבי אליעזר דהוא ביאת שמשו, ולכל הפירושים נראה לי דלאו דוקא נקט היינו דרבי אליעזר דהוא הדין דהוה מצי למימר היינו ר"מ שאף הוא קודם לר"י אלא כיון דרבי אליעזר קדים בברייתא תלא ליה בדרבי אליעזר והוא הדין בדר"מ.

10. תלמוד ירושלמי ברכות פ"א ה"א "ספק התפלל...והיום מלאכה"

ספק התפלל ספק לא התפלל אל יתפלל ודלא כרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו למה שאין תפילה מפסדת ספק קרא ספק לא קרא נישמענה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לאו ספק הוא ואת אמר צריך לקרות חדא אמרה ספק קרא ספק לא קרא צריך לקרות סימן לדבר משיצאו הכוכבים ואף על פי שאין ראיה לדבר זכר לדבר ואנחנו עושים במלאכה וחציים מחזיקים ברמחים מעלות השחר עד צאת הכוכבי וכתוב והיה לנו הלילה למשמר והיום למלאכה

11. ר"י מלוניל ד"ה ת"ר מאימתי מתחילין וכו' בערבי שבתות (בקובץ א. על דפי הרי"ף)

אע"פ שממהרין לסעוד שהכל מתוקן, אפילו הכי זמן שכיבה הוא לקצת בני אדם המעונגין ברוב השינה. אע"פ שאין ראיה לדבר, שהיום כלה ונגמר ביציאת כוכבים, זכר לדבר יש בפסוק מדחזינן שהיו בונין מעלות השחר עד צאת הכוכבים ובפסוק אחר מעיד שכל היום היה למלאכה וכל הלילה למשמר, מכלל שהיום גומר ביציאת הכוכבים

12. רמב"ם קריאת שמע א:א

פעמים בכל יום קוראין ק"ש בערב ובבקר, שנאמר ובשכבך ובקומך בשעה שדרך בני אדם שוכבין וזה הוא לילה, ובשעה שדרך בני אדם עומדין וזה הוא יום.